

Kasvatustsüüde rohkus ajab lapsevanemad segadusse

Karin Klaus

Vanemad tahavad lastele parimat, kuid sageli ei tea täpselt, millised on lapse jaoks parimad kasvatusvõtted ja kuidas neid igapäevaelus rakendada.

Tänapäeva ühiskonnas on senisest rohkem valikuvabadust ja lapsevanemad vajavad avaramaid teadmisi laste kasvatamisest uuenuenud tingimustes.

Sellisele tulemusele jõudis Pärnu- ja Rajaleidja keskuse psühholoog Olga Šunajeva, uurides perekasvatuse rolli viie- kuni seitsmeaastaste lastega peredes. Šunajeva tegi uurimuse eelmisel kevadel 14 lasteaia vanemate hulgas ning ankeetidele vastas ligikaudu 200 ema ja isa.

“Mind huvitasid eelkõige vanemate kasvatustsüüde ja nüüdisaegsed peremudelid lastekasvatuses,” rääkis psühholoog oma eesmärgist. “Peale selle

tahtsin teada, kas ja millist abi vanemad lastega tegeldes vajavad.” Uurimusest sündis Šunajeva magistratöö Tallinna ülikooli kasvatusteaduste instituudis.

Šunajeva sõnade järgi eristatakse kolme klassikalist kasvatustsüüde: autoritaarne, autoriteetne ja liberaalne ehk lubav. Kasvatustsüüde valikut mõjutavad vanema temperament, tema enda lapsepõlv, netist ja raamatutest saadud info jne.

Autoritaarne lähenemine peab õigeks lapse tingimusteta kuuletumist vanemale. Šunajeva jutu järgi on

see kasvatustsüüde meie ühiskonnas kaua püsinud, sest tarvis oli kuulekaid alluvaid. Vabas ühiskonnas võimukas printsiip “laps räägib siis, kui kana pisib” enam ei tööta, sest vaja on loomuliku mõtteviisiga ja initsiatiivikaid kodanikke.

Autoriteetset tsüüde kasutavad vanemad soovivad saavutada lapse sõnakuulelikkuse vastastikuse austuse, mitte piitsa ja praäniku meetodiga.

Liberaalset kasvatust pooldavad vanemad panevad pereelus esikohale lapse soovid: lapsel lastakse ise kõike otsustada, puuduvad kindlad reeglid.

Liberaalsus peidab ohtu sattuda teise äärmusesse, kus lapsele on kõik lubatud. Kui lapsega tegelevatel täiskasvanutel pole piisavalt teadmisi arengupsühholoogiast, võib jõnglasest kasvada väike tšurk, kelle pilli järgi vanemad tantsivad.

Paljud vanemad pooldavad demokraatlikku kasvatust. Kuid demokraatia tähendab võrdset partnerlust, aga kasvatuses peaks vanem lapsest natuke kõrgemal positsioonil asuma.

“Lapsed vajavad siiski piire, et edaspidi igapäevaeluga paremini toime tulla, lapsega võrdsed täiskasvanud ei saa lapsele suunda näidata,” kommenteeris psühholoog.

Šunajeva uuringust tuli välja, et pool ankeetidele vastanud inimestest pidas end demokraatlikuks vanemaks, 31 protsenti autoriteetseks, üheksa protsenti liberaalseks ja neli protsenti autoritaarseks. Kuus protsenti vanematest ei osanud oma kasvatustsüüde määratleda.

Samas selgus, et hoolimata enda määratletud kasvatustsüüde ei käitu vanemad alati sellele vastavalt: liberaalsetest vanematest 12 protsenti kasutab tihti ka rangust, autoriteetset ja demokraatlikud lapsevanemad ei suuda või ei pea vajalikuks alati ennast kehtestavalt käituda jne.

“Täiskasvanud tunnevad kasvatuskõikumises ebakindlust,” resümeeris Šunajeva. Tema jutu järgi on küll viimasel aastakümnel lapse arengu teemadel korraldatud palju koolitusi nii õpetajatele kui vanematele, aga täiskasvanud käituvad ikka nii, nagu nad on harjunud. Uute teadmiste elluviimiseks peaks koolitustel peale teooria õppima praktilisi nippe, mida igapäevaelus kasutada.

Küsitletud vanematest 43 protsenti arvas, et nad vajaksid abi lapse käitumisega seotud küsimustes: jonn, agressiivne käitumine, võimukus jms.

“Agressiivsus on sageli seotud võimuhäga: laps tahab mingil põhjusel kodus ja lasteaias domineerida,” rääkis psühholoog oma kogemustest.

“Laps, kelle käes on võim, võib halvustada täiskasvanuid, sest ta teab, et täiskasvanud pole võtnud vastutust, mis oleks pidanud neile kuuluma. “Ma ei arva, et agressiivsus on sündides kaasa antud, pigem on põhjus ümbritsevas keskkonnas ja rohkete ärritajates.”

Psühholoogi arvates võib vanem oma õrnas eas mudilasega kodus rahulikult toimetada, kuid lasteaias on olukord teine: 22 lapse seas enese kehtestamine ja pikk päev mürarikas ruumis jätab oma jäljed. Mõni elab end välja lasteaias, mõni õhtul kodus.

Mõnes lasteaiaühendas vaatlusi tehes on Šunajeva märganud tajutavalt

Lapsed vajavad piire, et edaspidi igapäevaeluga paremini toime tulla, lapsega võrdsed täiskasvanud ei saa lapsele suunda näidata.

Olga Šunajeva

pingelist õhkkonda ja laste valdavalt jõulist suhtlemisstiili. Õpetajad peavad sel juhul palju vaeva nägema, et laste käitumist rahulikumaks muuta.

Kodus on ärritajaid ja konkurentsi vähem ning kui peres rohkem lapsi pole, ei pruugi vanem teadagi, kuidas tema võsuke lasteaias võimuvõitlust peab.

Paljud vanemad annavad Šunajeva väitel lapsele liiga palju vabadust otseste tegemisel: mida süüa, mida selga-jalga panna, kuhu minna ja mida teha.

Kui vastutus on lapsele lükatud, harjub ta sellega ära. Kui edaspidi tekib situatsioon, kus valida ei saa (näiteks tuleb vihuga kummikud jalga panna), on laps ärritunud ega kuuletta vanemale.

“Piire on võimalik kehtestada ilma häid suhteid kahjustamata,” on Šunajeva kindel. “Lapse probleemse käitumise lahendamiseks ei piisa vaid teraapialistest tegevustest, põhirõhk peaks olema positiivse vanemluse toetamisel.”

Positiivne vanemlus keskendub eeskätt sellele, mis on peres hästi. Süüdlaste otsimise asemel tunnustatakse laste ja vanemate hästi toimivaid suhtlemis- ning käitumismustreid.

Kiida last, mängi temaga ja õpeta piire

Vanemlusprogramm “Imelised aastad” aitab peres luua lastele rahulikku ja rõõmsat kasvamisestruktuuri ja ennetada-leevendada laste käitumisprobleeme.

Programm on andnud häid tulemusi paljudes riikides Euroopast Venemaa, USA, Inglismaa ja Austraaliast. Eestis veab tõenduspõhise vanemlusprogrammi sotsiaalministeerium koostöös tervise arengu instituudiga “Riskilapsed ja -noored” pilootprojektina.

Koolieelkute vanematele mõeldud koolitustel räägitakse piiride ja reeglite seadmisest, sotsiaalsest ja emotsionaalsest käitumisest, konfliktide lahendamisest, stressiga toimetulekust ja laste tunnustamisest.

Pärnus on “Imeliste aastate” neli kuud kestva programmi läbinud kolm vanemate gruppi, kohalik koostööpartner oli linnavalitsuse lastekaitseosakond.

Oma kogemustest nõustusid rääkima lapsevanem Pille (nimi muudetud, toim) ja gruppi juhtinud psühholoog ja perenõustaja Merlyn Mandre, kes töötab koolipsühholoogina.

Pille ja tema abikaasa liitusid program- miga, soovides toetada oma viieaastase

poja arengut. “Laps on tervisevõime tõttu vähe lasteaias käinud ja sellepärast tekkis probleeme sotsiaalsuse ja rühma eluga kohanemisega,” ütles ema.

Pille tunnistas, et ta oli lapsega iga päev aega veetnud jalutades, arutledes ja raamatuid vaadates, aga koolitusel õppis ta pojaga koos mängima. Iga päev 10–15 minutit lapse juhitud tegevuses osaledes said läbi mängitud eri situatsioonid ning arutletud sõpruse ja koostöö teemadel.

Enam tões, et esmapilgul väike asi – ühine mänguaeg tõi palju häid muutusi. Laps sai ise mängu juhtida, tajuda, et temastki oleneb midagi ja see kasvat- tas tema enesekindlust.

Peres kasvab teinegi väikelaps ja koolitus aitas vanematel teadustada, et “suur vend” vajab senisest enam tähelepanu. Palju kasu oli ema arvates emotsioonidega toime tulemise õppimisest: hingamistehnikad, endale aja võtmine ja positiivsed sisendamis- aidavad siis, kui mürsik vanematel “juh- het kokku” kipub jooksumata.

“Olin küll laste kasvatamisest palju raamatuid lugenud ja loengutel käi- nud, aga teooriad olid kohati vastukäi-

vad ja kokkuvõttes ei teadnud ma enam, mida uskuda,” avaldas Pille.

Psühholoogi sõnutsi tekitas tema juhitud rüh- ma vanemates kõige rohkem küsimusi reeglite ja distsipliini teema. Taheti teada, kui- das lastes kasvatada enesekindlust ja õpetada neid hakkama saada tormi- liste emotsioonidega.

“Hea on teadustada, et teatud vanuses ongi normaalne piire katsetada,” kommenteeris Mandre. “Kui vanem omandab oskused sellega toime tulla, läheb enda emotsioonide regulatsioon iseenesest paremaks: tugeva emotsio- ni, näiteks vihaga reageerimine tuleb siis, kui inimene ei tea, kuidas lapse käitumisprobleemiga hakkama saada.”

Programm paneb palju rõhku positiivse kasvatustsüüde rakendamisele: pideva pahategude üle tänamise asemel tunnustada lapse käitumises seda, mis kiitmist väärib.

Näiteks õppis Pille kiitma last sel- le eest, kui ta suure larmiga tube pidi traavimise asemel vaikset omaette mängis.

